

Do kartelu potrzeba... niewielu, czyli o odpowiedzialności grupy kapitałowej za udział w nielegalnym porozumieniu.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 4 lipca 2013 r.
w sprawie C-287/11 *Komisja przeciwko Aalberts Industries NV i in.*¹

Omawiana sprawa dotyczy zaskarżenia przez Komisję wyroku Sądu z dnia 24 marca 2011 r.², w którym Sąd Unii Europejskiej stwierdził nieważność art. 1, art. 2 lit. a) i art. 2 lit. b) pkt 2 decyzji Komisji C(2006) 4180 z dnia 20 września 2006 r. (dalej: decyzja) w zakresie, w jakim Komisja stwierdziła w nim, że Aalberts Industries NV (dalej: Aalberts) i jej spółki zależne Aquatis France SAS (dalej: Aquatis) i Simplex Armaturen + Fittings GmbH & Co. KG (dalej: Simplex) uczestniczyły w kartelu w okresie od dnia 25 czerwca 2003 r. do dnia 1 kwietnia 2004 r., i nałożyła na Aalberts karę w wysokości 100,80 mln EUR, z której to kwoty 55,15 mln na zasadzie odpowiedzialności solidarnej z jej poszczególnymi spółkami zależnymi, a także w zakresie, w jakim nałożyła na te spółki zależne na zasadzie odpowiedzialności solidarnej dodatkową karę w wysokości 2,04 mln EUR.

I. Okoliczności powstania sporu

Aalberts jest spółką dominującą międzynarodowej grupy przemysłowej notowanej na giełdzie Euronext w Amsterdamie. Bezpośrednio lub pośrednio kontroluje ona kapitał szeregu spółek działających w sektorze złączy. W 2002 r. nabyła całość aktywów związanych z produkcją i dystrybucją złączy należących do IMI plc, m.in. poprzez zakup całości akcji Raccord Orleanais SA (później jako Aquatis) i R Woeste & Co. Yorkshire GmbH (później jako Simplex) i włączenie ich do jednego z dwóch głównych rodzajów działalności grupy Aalberts.

W marcu 2006 r. na rzecz grupy Aalberts zbyta została spółka Comap, będąca uprzednio spółką zależną Legris Industries SA. Comap był również skarżącą w postępowaniu w sprawie T – 377/06 dotyczącym szeregu porozumień antykonkurencyjnych i uzgodnionych praktyk na rynku złączy miedzianych i ze stopów miedzi, które obejmowały terytorium EOG³. W kwietniu 2007 r. za pośrednictwem poczty elektronicznej Sąd został powiadomiony, że całość aktywów i pasywów Aquatis została przekazana Comap i przestała istnieć jako podmiot prawny.

W styczniu 2001 r. Mueller Industries Inc., spółka produkująca złącza miedziane, poinformowała Komisję o istnieniu kartelu w sektorze złączy i w innych powiązanych sektorach na rynku rur miedzianych. W ramach dochodzenia w sprawie rur i złączy miedzianych w marcu 2001 r. Komisja przeprowadziła, na podstawie art. 23 ust. 14 rozporządzenia Rady nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r.⁴, niezapowiedziane kontrole w lokalach należących do szeregu przedsiębiorstw, m.in. spółki IMI, będącej wówczas spółką dominującą Raccords Orleanais (później Aquatis) i R Woeste & Co.

¹ Sprawa C-287/11 P: Wyrok Trybunału (trzecia izba) z dnia 4 lipca 2013 r. – *Komisja Europejska v. Aalberts Industries NV, Comap SA, dawniej Aquatis France SAS, Simplex Armaturen + Fittings GmbH & Co. KG*, Dz.U. C 245 z 24.8.2013, s. 2.

² Decyzja Komisji C(2006) 4180 z dnia 20 września 2006 r. dotyczącej postępowania na mocy art. 81 [WE] i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/F-1/38.121 – Złącza).

³ Wyrok Sądu w sprawie T – 377/06 z dnia 24 marca 2011 r. – *Comap v. Komisja*, Dz.U. C 145 z 14.5.2011, ss. 19–20.

⁴ Rozporządzenie Rady EWG nr 17 pierwsze rozporządzenie wprowadzające w życie art. 85 i 86 Traktatu, Dz.U. 13z 21.2.1962, ss. 204–211.

Yorkshire GmbH (później Simplex)⁵. W następstwie tych pierwszych kontroli Komisja w kwietniu 2001 r. postanowiła rozdzielić dochodzenie w sprawie rur miedzianych na trzy odrębne postępowania, tj. postępowanie w sprawie COMP/E-1/38.069 (Miedziane rury instalacyjne), postępowanie w sprawie COMP/F-1/38.121 (Złącza) i postępowanie w sprawie COMP/E-1/38.240 (Rury przemysłowe). We wrześniu 2003 r. IMI wystąpiła z wnioskiem o umożliwienie jej skorzystania z komunikatu w sprawie współpracy z 1996 r.⁶ Następnie z takimi wnioskami wystąpiły grupa Delta (marzec 2004 r.) i FRA.BO SpA (lipiec 2004 r.). Ostatni wniosek o złagodzenie sankcji został złożony w maju 2005 r. przez Advanced Fluid Connections plc. FRA.BO SpA dostarczyła m.in. informacje, które zwróciły uwagę Komisji na fakt, że w latach 2001–2004, to znaczy po przeprowadzeniu przez nią kontroli, nadal dokonywano naruszenia. W dniu 22 września 2005 r. Komisja, w ramach sprawy dotyczącej złącz, wszczęła postępowanie w sprawie naruszenia i wystosowała pismo o przedstawieniu zarzutów, które zostało podane między innymi do wiadomości pozwanych w postępowaniu odwoławczym⁷.

Decyzją z dnia 20 kwietnia 2006 r. Komisja stwierdziła, że pozwane w postępowaniu odwoławczym spółki Aalberts, Simplex i Aquatis uczestniczyły w naruszeniu w okresach: Aalberts od 25 kwietnia 2003 r. do 1 kwietnia 2004 r., natomiast Aquatis i Simplex od dnia 31 stycznia 1991 r. do 22 marca 2001 r. jako członkowie grupy IMI oraz w okresie od 25 czerwca 2003 r. do dnia 1 kwietnia 2004 r. jako spółki zależne Aalberts (art. 1 decyzji). Na spółki nałożona została kara w wysokości 100,8 mln EUR, z której to kwoty solidarnie do wysokości 55,15 mln EUR miały odpowiadać Aquatis oraz Simplex (art. 2 lit. a). Dodatkowo, spółki Aquatis oraz Simplex otrzymały karę w wysokości 2,04 mln EUR (art. 2 lit b pkt 2 decyzji).

II. Rozstrzygnięcie Sądu

W dniu 14 września 2006 r. spółki odwołały się od wydanej decyzji, zwracając się do Sądu o stwierdzenie nieważności decyzji w dotyczącym ich zakresie oraz – ewentualnie – o znaczące obniżenie kwoty nałożonej kary. Jednocześnie, skarżące we wniesionej skardze sformułowały pięć zarzutów, tj.: (1) bezprawności przypisania Aalberts jako spółce dominującej odpowiedzialności za naruszenie; (2) braku naruszenia art. 81 WE (101 TFUE); (3) braku uczestnictwa w jednolitym, złożonym i ciągłym naruszeniu, o którym mowa w art. 1 spornej decyzji; (4) naruszenia art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003⁸ i wytycznych z 1998 r.⁹; (5) naruszenia art. 2 rozporządzenia nr 1/2003 i art. 11 ust. 2 rozporządzenia Komisji (WE) nr 773/2004¹⁰. W trakcie rozpatrywania skargi Sąd odniósł się do dwóch z przedstawionych w niej zarzutów.

W wyroku Sąd podkreślił, że wystąpienie zarzucanych przez Komisję zachowań, to znaczy udziału w spotkaniach Fédération française des négociants en appareils sanitaires, chauffage, climatisation et canalisation (FNAS), które miały miejsce w okresie między dniem 25 czerwca 2003 r. a dniem 20 stycznia 2004 r., uczestnictwa w odbywającej się w dniu 16 lutego 2004 r.,

⁵ Wyrok, pkt 5–6.

⁶ Komunikat Komisji w sprawie nienakładania grzywn lub obniżenia ich kwoty w sprawach dotyczących karteli (Dz.U. 1996, C 207, s. 4).

⁷ Wyrok, pkt 7–11.

⁸ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu. Tekst mający znaczenie dla EOG, Dz.U. L 1z 4.1.2003, s. 1–25.

⁹ Wytyczne w sprawie metody ustalania grzywn nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 [EWWiS] (Dz.U. 1998, C 9, s. 3).

¹⁰ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 773/2004 z dnia 7 kwietnia 2004 r. odnoszące się do prowadzenia przez Komisję postępowań zgodnie z art. 81 i art. 82 Traktatu WE. Tekst mający znaczenie dla EOG, Dz.U. L 123z 27.4.2004, ss. 18–24.

również w ramach FNAS, konferencji telefonicznej, kontaktów między pracownikiem jednej ze skarżących i przedstawicielem FRA.BO, jak również kontaktów nawiązanych na targach w Essen w dniu 18 marca 2004 r., nie zostało zakwestionowane. Pozwane w postępowaniu odwoławczym zakwestionowały natomiast antykonkurencyjny charakter tych zachowań, stanowiący warunek *sine qua non* stwierdzenia naruszenia art. 81 WE (101 TFUE)¹¹.

W przedmiocie zarzutu dotyczącego braku naruszenia art. 81 TWE (101 TFUE) Sąd podkreślił, iż wystąpienie zarzucanych przez Komisję zachowań w przedstawionym okresie nie zostało zakwestionowane. Kwestią sporną był natomiast antykonkurencyjny charakter tych zachowań. Analizując materiał dowodowy, Sąd stwierdził, iż uczestnictwo spółki Simplex w naruszeniu art. 81 TWE (101 TFUE) w spornym okresie nie zostało dowiedzione. Tym samym należało stwierdzić nieważność decyzji w zakresie, w jakim Komisja uznała w niej, iż spółka ta uczestniczyła w jednolitym, złożonym i ciągłym naruszeniu¹².

W zakresie uczestnictwa w naruszeniu spółki Aquatis Sąd stwierdził, że nie zostało ustalone, iż była ona świadoma, że poprzez swoje zachowanie przystąpiła do kartelu złożonego z wielu elementów mających wspólny cel ani nawet tego, że przystąpiła ponownie do kartelu, w którym już uczestniczyła przed marcem 2001 r. i który nadal istniał.

W związku z powyższym, Sąd orzekł nieważność decyzji w zakresie, w jakim Komisja stwierdziła, że biorąc udział w szeregu porozumień i uzgodnionych praktyk na rynku złączy miedzianych i ze stopów miedzi, uczestniczyły one w spornym okresie w jednolitym, złożonym i ciągłym naruszeniu w stosunku do ww. spółek, a także Aalberts, której to Komisja przypisała odpowiedzialność za spółki zależne¹³. Sąd uznał również, że nie ma potrzeby rozstrzygnięcia w przedmiocie pozostałych zarzutów i uchylił kary nałożone na spółki.

III. Postępowanie przed Trybunałem

1. Zarzuty Komisji

Komisja oparła swoje odwołanie na trzech zarzutach – głównym oraz dwóch ewentualnych. Tytułem zarzutu głównego podniesiono naruszenie przez Sąd szeregu zasad rządzących rozkładem ciężaru dowodu, przeinaczenie materiału dowodowego oraz brak uzasadnienia w wystarczający sposób dokonanej przez siebie oceny stanu faktycznego. Drugi z zarzutów – podniesiony tytułem ewentualnym, dotyczył błędnego stwierdzenia przez Sąd nieważności całości spornej decyzji. Zarzut trzeci, również podniesiony ewentualnie na wypadek nieuwzględnienia przez Trybunał żadnego z dwóch pierwszych zarzutów, odniósł się do braku uzasadnienia przez Sąd stwierdzenia nieważności art. 2 lit. b) pkt 2 spornej decyzji, wydania przezeń rozstrzygnięcia *ultra petita* i naruszenia zasady kontrydiktoryjności¹⁴.

1.1. Pierwszy zarzut Komisji

Komisja argumentowała, iż Sąd nie ocenił mającego ciągły charakter uczestnictwa Aalberts w naruszeniu, lecz dokonał jej w sposób oderwany i indywidualnie w odniesieniu do każdej ze spółek zależnych. Postępując w ten sposób, Sąd pominął więc przesłankę, na której oparta została

¹¹ Wyrok, pkt 8.

¹² Wyrok, pkt 9.

¹³ Wyrok, pkt 11.

¹⁴ Wyrok, pkt 14.

ocena dokonana w spornej decyzji, a dotycząca stwierdzenia, że spółki zależne tworzyły wraz z Aalberts jeden i ten sam podmiot gospodarczy, a tym samym jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 101 TFUE oraz art. 7 i 23 ust. 2 rozporządzenia 1/2003¹⁵.

W odniesieniu do braku uwzględnienia całościowego zbioru dowodów, a w szczególności różnego typu związków pomiędzy poszczególnymi indywidualnymi dowodami Komisja podniosła, że Sąd nie uwzględnił całościowego zbioru dowodów, który został mu przedstawiony w spornej decyzji i w trakcie postępowania w pierwszej instancji ze względu na to, że po pierwsze, w nieuzasadniony dostatecznie sposób nie wziął on pod uwagę pewnych dowodów, po drugie zaś – nie dokonał on analizy całości materiału dowodowego, pomijając w ten sposób istniejące pomiędzy jego elementami związki¹⁶. W konsekwencji, Sąd pominął istniejące pomiędzy różnego rodzaju dowodami związku, które są użyteczne do dokonania prawidłowej oceny mających znamiona zmowy zachowań. Jako naruszenie prawa należało potraktować, zdaniem Komisji, zastosowanie w analizie wybiórczego i rozdzielczego podejścia oraz nieuwzględniającego podobieństw istniejących pomiędzy, z jednej strony mającą znamiona zmowy, działalnością w pierwszym okresie istnienia kartelu (przed przeprowadzonymi przez Komisję kontrolami) i późniejszymi kontaktami, w odniesieniu do których przyjęta została odpowiedzialność Aalberts, z drugiej zaś – z ewidentnymi związkami łączącymi mające znamiona zmowy kontakty, które miały miejsce w latach 2003–2004¹⁷.

W kwestii przeinaczenia dowodów i braku uzasadnienia Komisja stwierdziła, iż Sąd nie uzasadnił w wystarczający sposób, dlaczego nie uwzględnił jednego z dowodów oraz przedstawionych w tym zakresie wyjaśnień. Nadto, zdaniem Komisji Sąd dokonał również przeinaczenia treści jednego z dowodów oraz złożonych przez przedsiębiorstwo FRA.BO oświadczeń, wyciągając niekompletne wnioski, a także pominął materiał dowodowy dotyczący uczestnictwa przedstawicieli spółki Simplex w mającym znamiona zmowy spotkaniu z przedstawicielem spółki IBP Ltd, przeinaczając złożone przez różnych uczestników kartelu oświadczenia.

Komisja podniosła, że Sąd również pominął całościowy zbiór dowodów i przeinaczył okoliczności faktyczne, dokonując oceny uczestnictwa spółki Aalberts (Aquatris) w spotkaniach FNAS. Zdaniem Komisji, Sąd nie wyjaśnił znaczenia, jakie ma poczynione w zaskarżonym wyroku stwierdzenie, zgodnie z którym nie jest wykluczone, że to niezależny importer spółki Simplex postanowił podnieść swoje ceny o 5% począwszy od dnia 1 marca 2004 r. Ponadto przedstawione przez Sąd uzasadnienie było zdaniem Komisji sprzeczne ze względu na to, że w niniejszej sprawie Sąd wyciągnął wniosek, iż brak jest oczywistego związku pomiędzy uczestnictwem Aalberts

¹⁵ Art. 7 rozporządzenia 1/2003 stanowi, że jeżeli Komisja, działając z urzędu lub na wniosek, stwierdzi naruszenie art. 81 lub 82 Traktatu, może w drodze decyzji nakazać przedsiębiorstwom lub związkowi przedsiębiorstw, których sprawa dotyczy, by zaprzestały takiego naruszenia. W tym celu Komisja może użyć wobec przedsiębiorstw środków zaradczych o charakterze behawioralnym lub strukturalnym, proporcjonalnych do popełnionego naruszenia i koniecznych do jego skutecznego zakończenia. Środki strukturalne zastosować można jedynie, gdy nie istnieją równie skuteczne środki behawioralne lub gdy równie skutecznie środki behawioralne byłyby bardziej uciążliwe dla zainteresowanych przedsiębiorstw niż środki strukturalne. Jeżeli Komisja posiada uzasadniony interes, może stwierdzić, że naruszenie zostało popełnione w przeszłości (ust. 1).

Uprawnione do składania wniosków, o których mowa w ust. 1, są osoby fizyczne lub osoby prawne, które wykażą uzasadniony interes, oraz państwa członkowskie (ust. 2).

Art. 23 ust. 2 rozporządzenia 1/2003 stanowi, iż 2. Komisja może, w drodze decyzji, nałożyć grzywny na przedsiębiorstwa lub związki przedsiębiorstw, jeżeli umyślnie lub w wyniku zaniedbania:

a) naruszają art. 81 lub 82 Traktatu lub
b) działają wbrew decyzji wydanej na mocy art. 8, nakładającej środki tymczasowe, lub
c) nie wykonują zobowiązań uznanych za wiążące w decyzji wydanej na mocy art. 9.

Dla każdego przedsiębiorstwa lub związku przedsiębiorstw biorących udział w naruszeniu grzywna nie przekroczy 10% całkowitego obrotu uzyskanego w poprzedzającym roku obrotowym.

Jeżeli naruszenie ze strony związku przedsiębiorstw ma związek z działalnością jego członków, grzywna nie przekroczy 10% sumy całkowitego obrotu każdego z członków prowadzącego działalność na rynku, na który miało wpływ naruszenie dokonane przez związek.

¹⁶ Wyrok, pkt 17.

¹⁷ Wyrok, pkt 18.

w spotkaniach FNAS z całościowo pojmowanym kartelem, podczas gdy w równolegle rozpatrywanej sprawie uznał on, że uczestnictwo w tych zebraniach stanowi dowód wystarczający do ustalenia, iż spółka IBP Ltd uczestniczyła w całościowo pojmowanym kartelu¹⁸.

W opozycji do argumentacji przedstawionej przez Komisję pozwane spółki podniosły, że naruszenia zarzucane spółkom Aquatis i Simplex oparły się na czterech ustaleniach faktycznych (dwa dla Aquatis i dwa dla Simplex) niepotwierdzających się wzajemnie, a Sąd zgodnie z zasadami logiki dokonał najpierw oceny uczestnictwa zarzucanego tym dwóm spółkom, a następnie zbadał całość materiału dowodowego w ich kontekście.

Powołując się na orzeczenie sprawie Akzo Nobel¹⁹ w pierwszej kolejności Trybunał wskazał, iż zachowanie spółki zależnej można przypisać spółce dominującej między innymi w przypadku, gdy mimo posiadania odrębnej podmiotowości prawnej, ta spółka zależna nie określa w sposób autonomiczny swojego zachowania rynkowego, lecz stosuje zasadniczo instrukcje dawane jej przez spółkę dominującą, w szczególności z uwzględnieniem więzów ekonomicznych, organizacyjnych i prawnych łączących oba te podmioty prawa²⁰.

Zarówno w spornej decyzji, jak i w wyroku Sądu spółki uznane zostały za jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu 101 TFUE. Powyższe zakwestionowane zostało przez pozwane w skarżonym wyroku, zarzut ten nie był jednak przedmiotem badania przez Sąd, który ograniczył się jedynie do pozostałych zarzutów. Tym samym, jak stwierdził Trybunał, Sąd dopuścił się naruszenia prawa ze względu na to, iż pominął przyjętą nawet w spornej decyzji przesłankę dotyczącą tworzenia przez spółki Aalberts, Aquatis i Simplex jednego i tego samego podmiotu gospodarczego, a co za tym idzie jednego przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 101 TFUE²¹. Ponieważ zatem część pierwsza zarzutu głównego uznana została za bezzasadną, Trybunał zbadał czy ze względu na dokonane przez Sąd naruszenie, zaskarżony wyrok winien zostać uchylony.

Opierając się na ugruntowanym orzecznictwie, Trybunał wskazał, iż naruszenie prawa przez Sąd nie pociąga za sobą uchylecia zaskarżonego wyroku, jeśli jego sentencja jest oparta na innych podstawach prawnych²². W rozpatrywanej sprawie, analiza pierwszego z zarzutów może doprowadzić do dwojakich rezultatów. Z jednej strony, gdyby Sąd doszedł do wniosku, że Aalberts, Simplex i Aquatis nie stanowią jednego przedsiębiorstwa, podniesione przez Komisję w ramach tego zarzutu zastrzeżenia wobec dokonanej przez Sąd oceny byłoby bezzasadne. Z drugiej zaś – gdyby Sąd doszedł do przeciwnego wniosku, stwierdzenie takie mogłoby co do zasady pociągnąć za sobą wydanie rozstrzygnięcia innego niż to, które zostało przyjęte w zaskarżonym wyroku. Trybunał powinien przeanalizować jednakże drugi ze wskazanych przypadków²³.

Jak wskazał Trybunał, w spornej decyzji Komisja przeanalizowała kartel podzielony na dwa etapy niezapowiedzianą kontrolą przeprowadzoną przez tę instytucję w lokalach szeregu przedsiębiorstw w marcu 2001 r., a następnie dokonała jego oceny. Dochodzenie dotyczące grupy Aalberts było prowadzone na tym drugim etapie, a w szczególności w okresie od dnia 15 czerwca 2003 r. do dnia 1 kwietnia 2004 r. Sama Komisja w swym odwołaniu używa w tym względzie wyrażenia

¹⁸ Zob.: wyrok Sądu z dnia 24 marca 2011 r. w sprawie T-384/06 IBP i International Building Products France v. Komisja, Zb.Orz. s. II-1177.

¹⁹ Wyrok z dnia 10 września 2009 r. w sprawie C-97/08 P Akzo Nobel i in. v. Komisja, Zb.Orz. s. I-8237.

²⁰ Wyrok Aalberts, pkt 26.

²¹ Wyrok, pkt 27–29.

²² Wyroki: z dnia 2 kwietnia 1998 r. w sprawie C-367/95 P Komisja v. Sytraval i Brink's France, Rec. s. I-1719, pkt 47; a także z dnia 29 marca 2011 r. w sprawie C-352/09 P ThyssenKrupp Nirosta v. Komisja, Zb.Orz. s. I-2359, pkt 136.

²³ Wyrok, pkt 33–36.

„drugi okres”. W decyzji Komisja przyznała, że IMI – poprzednik spółki Aalberts – i spółka dominująca Aquatis i Simplex w marcu 2001 r. – bezpośrednio po tym, jak Komisja przeprowadziła niezapowiedziane kontrole – wycofały się z kartelu. Ponadto w zaskarżonym wyroku przedstawione zostało złożone przez skarżące w pierwszej instancji oświadczenie, zgodnie z którym Aalberts, gdy przejęła całość działalności IMI w zakresie produkcji i dystrybucji złączy, upewniła się, że IMI i jej spółki zależne, a wśród nich Raccord Orléanais i Woeste & Co. (a więc Aquatis i Simplex), rzeczywiście zaprzestały uczestnictwa w spornym kartelu. Komisja nie zanegowała tego faktu. Jeśli chodzi o spółkę Aquatis, w zaskarżonym wyroku Sąd podniósł, że w czasie, kiedy jej kapitał był kontrolowany przez IMI, Aquatis zaprzestała uczestnictwa w naruszeniu niezwłocznie po kontrolach przeprowadzonych przez Komisję w marcu 2001 r.²⁴.

Tym samym, w odniesieniu do okresu od marca 2001 r. do dnia 25 czerwca 2003 r. Komisja nie zarzuca spółce Aalberts i jej spółkom zależnym żadnego działania, które można byłoby uznać za mające znamiona naruszenia. Należy zatem uznać za ustalone, że w tym okresie referencyjnym żaden z członków grupy Aalberts nie uczestniczył w spornym kartelu, gdyż nawet jeśli uznać, że Aalberts, Aquatis i Simplex stanowiły jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu prawa konkurencji Unii, do przypisania odpowiedzialności za uczestnictwo w spornym kartelu konieczne jest, aby co najmniej jeden członek tej grupy ponownie do niego przystąpił²⁵. Trybunał uznał tym samym, że Sąd prawidłowo przeanalizował wszystkie wspomniane w decyzji obciążające dowody mogące świadczyć o tym, że Aalberts ponownie przystąpiła do kartelu. Nic zaś nie pozwala sądzić, że Sąd stwierdziłby naruszenie reguł konkurencji Unii przez rozpatrywane spółki lub jedną z nich, gdyby uprzednio uznał, że tworzą one łącznie jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu prawa konkurencji Unii²⁶. Tym samym omawiane naruszenie prawa przez Sąd nie może pociągnąć za sobą uchylecia zaskarżonego wyroku.

W drugiej części zarzutu głównego Komisja zarzuciła Sądowi przeanalizowanie materiału dotyczącego każdej z pozwanych spółek zależnych z osobna, nie uwzględniając przy tym związków istniejących pomiędzy całościowo ujmowanymi dowodami.

Rozważając powyższą kwestię, Trybunał wskazał w pierwszym rzędzie na regulację zawartą w art. 256 ust 1 akapit drugi TFUE²⁷ oraz art. 58 akapit pierwszy statutu TS UE²⁸. Z ww. przepisów wynika, iż jedynie Sąd jest właściwy do dokonywania, po pierwsze, ustaleń faktycznych, z wyjątkiem sytuacji, gdy nieprawidłowość jego ustaleń wynika z akt sprawy, a po drugie, oceny ustalonych okoliczności faktycznych. Po dokonaniu ustaleń lub oceny okoliczności faktycznych przez Sąd, Trybunał jest uprawniony na podstawie art. 256 TFUE do kontroli kwalifikacji prawnej tych okoliczności i skutków prawnych, które wywiódł z nich Sąd. Zarzut Komisji sprowadza się do żądania od Trybunału ponownego przeprowadzenia oceny okoliczności faktycznych. Zakwestionowana przez Komisję ocena materiału dowodowego dotyczy zaś oceny okoliczności faktycznych, która, z wyjątkiem przypadków przeinaczenia przedstawionego Sądowi materiału

²⁴ Wyrok, pkt 37–38.

²⁵ Wyrok, pkt 39–40.

²⁶ Wyrok, pkt 41 i 43.

²⁷ Zgodnie z art. 256 ust. 1 akapit drugi *od orzeczeń wydanych przez Sąd na mocy niniejszego ustępu przysługuje, na warunkach i w zakresie określonym przez Statut, prawo odwołania się do Trybunału Sprawiedliwości, ograniczone do kwestii prawnych.*

²⁸ Zgodnie z art. 58 Statutu Trybunału Sprawiedliwości UE, odwołanie do Trybunału Sprawiedliwości jest ograniczone do kwestii prawnych. Podstawę odwołania stanowi brak właściwości Sądu, naruszenie procedury w postępowaniu przed Sądem wpływające niekorzystnie na interesy wnoszącego odwołanie oraz naruszenie prawa Unii przez Sąd. Odwołanie nie może dotyczyć wyłącznie ustalenia wysokości kosztów postępowania lub wskazania strony je ponoszącej (Protokół Nr 3 s sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Dz. U. UE C 83/210).

dowodowego, nie podlega kontroli Trybunału i w tym zakresie część drugą zarzutu głównego uznać należy za niedopuszczalną²⁹.

W odniesieniu do trzeciej części zarzutu głównego Trybunał wskazał, iż w sytuacji, gdy strona wnosząca odwołanie powołuje się na przeinaczenie przez Sąd materiału dowodowego, zgodnie z art. 256 ust. 1 akapit drugi TFUE, art. 51 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości i art. 168 § 1 lit. d) regulaminu postępowania przed Trybunałem, musi ona dokładnie wskazać, które dowody zostały jej zdaniem przeinaczone przez Sąd oraz wykazać błędy w ocenie, które w jej opinii doprowadziły do takiego przeinaczenia³⁰. Przeinaczenie dowodów następuje zaś wówczas, gdy bez potrzeby przeprowadzenia nowych dowodów, ocena istniejących dowodów okazuje się w oczywisty sposób błędna³¹.

Zdaniem Trybunału, Komisja ograniczyła się do zaproponowania odmiennej od tej przyjętej przez Sąd interpretacji poszczególnych elementów materiału dowodowego dotyczących rzekomego uczestnictwa spółki Simplex w kartelu. Powołane w niniejszym przypadku przez Komisję argumenty nie pozwały jednak na wyciągnięcie wniosku, że Sąd w oczywisty sposób przekroczył granice rozsądnej oceny tych materiałów dowodowych. Dodatkowo, nie można było zdaniem Trybunału uwzględnić argumentu dotyczącego rzekomo sprzecznego uzasadnienia, trzecią część zarzutu głównego uznać zaś należało za bezzasadną i tym samym oddalić pierwszy z podniesionych przez Komisję zarzutów³².

1.2. Drugi zarzut Komisji

W drugim z postawionych zarzutów Komisja podniosła, że Sąd dopuścił się oczywistego błędu, stwierdzając nieważność całości spornej decyzji dotyczącej spółki zależnej Aquatis i jej spółki dominującej Aalberts, choć potwierdził on uczestnictwo Aquatis w działalności prowadzonej przez kartel na rynku francuskim. Z tego względu zaskarżony wyrok naruszył prawo co najmniej w dwojaki sposób.

Po pierwsze, Sąd stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji ze względu na to, iż stopień posiadanej przez Aquatis wiedzy o kartelu różnił się od wiedzy innych spółek uczestniczących w spotkaniach FNAS we Francji. Po drugie, Sąd przekroczył przysługujące mu uprawnienia, stwierdzając całkowitą nieważność decyzji dotyczącej spółki Aalberts i jej dwóch spółek zależnych, mimo że najwłaściwszym rozwiązaniem byłoby częściowe stwierdzenie nieważności tej decyzji. Komisja stanęła zatem na stanowisku, że gdyby w trakcie dwóch wzmiankowanych okresów kartelu doszło do dwóch naruszeń dotyczących spółki, Sąd naruszyłby prawo, uchylając karę w całości, zamiast po prostu obniżyć jej kwotę, odzwierciedlając w ten sposób naruszenie polegające na uczestnictwie w spotkaniach FNAS w drugim okresie kartelu³³.

Zdaniem pozwanych spółek zarzut drugi należało odrzucić jako częściowo niedopuszczalny ze względu na to, że chodziło w nim w rzeczywistości o żądanie ponownego przeanalizowania okoliczności faktycznych podniesionych już w pierwszej instancji³⁴.

²⁹ Wyrok, pkt 47–49.

³⁰ Zob. wyrok z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. v. Komisja, Rec. s. I-123.

³¹ Wyrok, pkt 51.

³² Wyrok, pkt 52–55.

³³ Wyrok, pkt 56–58.

³⁴ Ewentualnie spółki podniosły, że zarzut drugi należałoby oddalić ze względu na to, że opiera się on na błędnym rozumieniu zaskarżonego wyroku i nieprawidłowym zastosowaniu pojęcia jednolitego, złożonego i ciągłego naruszenia. Zob. pkt 59 wyroku.

Odnośząc się do tego zarzutu Trybunał stwierdził, iż w istocie sprowadzał się on do uczestnictwa spółki Aquatis w spotkaniach FNAS. W odniesieniu jednak do tego rzekomego naruszenia należy podnieść, że nawet przy założeniu, iż zachowanie Aquatis na spotkaniach FNAS mogłoby samo w sobie zostać zakwalifikowane jako antykonkurencyjne, to określone w orzecznictwie Trybunału kryteria, jakie musi spełnić zachowanie, aby można je było zakwalifikować jako jednolite, złożone i ciągłe naruszenie, nie zostały spełnione. Zgodnie z orzecznictwem należałoby bowiem udowodnić, że dane przedsiębiorstwo zamierzało przyczynić się swoim zachowaniem do wspólnych celów realizowanych przez ogół uczestników, a także że było świadome mających znamiona naruszenia zachowań planowanych lub wprowadzanych w życie przez inne przedsiębiorstwa w dążeniu do tych samych celów albo że mogło to rozsądnie przewidzieć i było gotowe zaakceptować takie ryzyko³⁵. Dokonane w zaskarżonym wyroku ustalenia Sądu wykluczają taką możliwość³⁶.

Jak wskazał Trybunał, Komisja zarzuciła pozwanym spółkom jedynie uczestnictwo w jednolitym złożonym i ciągłym naruszeniu, a uczestnictwo spółki Aquatis w spotkaniach FNAS nie zostało zakwalifikowane w decyzji jako odrębne naruszenie art. 101 TFUE, przy czym brak jest w jej treści jakiegokolwiek wzmianki o tych spotkaniach. W tej sytuacji – jak skonstatował Trybunał – przy założeniu, że spotkania FNAS miałyby antykonkurencyjny cel lub skutek, ten element składowy jednolitego, złożonego i ciągłego naruszenia nie może zostać oddzielony od reszty aktu. Tym samym, słusznie stwierdził Sąd nieważność całości art. 1 spornej decyzji, natomiast do tego zarzutu Komisji również nie można było się przychylić³⁷.

1.3. Trzeci zarzut Komisji

Ostatni z zarzutów postawionych przez Komisję dotyczył uzasadnienia przez Sąd w niewystarczający sposób stwierdzenia nieważności art. 2 lit. b pkt 2 decyzji, tj. dotyczącej uchylecia dodatkowej kary w kwocie 2,04 mln EUR, za której zapłatę spółki Aquatis i Simplex odpowiadały solidarnie. Zgodnie ze stanowiskiem Komisji, w odniesieniu do określonego w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 pułapu 10% Sąd wydał rozstrzygnięcie ponad żądanie (*ultra petita*), ponieważ pozwane w postępowaniu odwoławczym nie podniosły takiego zarzutu ani w uwagach pisemnych, ani na rozprawie. Tym samym Sąd dopuścił się naruszenia zasady kontradiktoryjności postępowania i naruszył jej prawo do sprawiedliwego procesu. Nie mógł on bowiem stwierdzić zgodnie z prawem w zaskarżonym wyroku żadnego błędu, jaki miał zostać popełniony przy obliczaniu części kary w art. 2 lit. b) pkt 2 spornej decyzji³⁸.

Jak stwierdził Trybunał, w zaskarżonym wyroku Sąd przedstawił metodę obliczeniową zastosowaną do otrzymania wskazanej w art. 2 lit. b) pkt 2 spornej decyzji kwoty 2,04 mln EUR kary nałożonej na spółki Aquatis i Simplex. Wyeliminowanie kwoty 100,8 mln EUR spowodowane uchyleciem nałożonej na spółkę Aalberts kary skutkowało tym, że przyjęta w art. 2 lit. b) pkt 2

³⁵ Zob. wyrok Trybunału z dnia 6 grudnia 2012 r. w sprawie C-441/11 P *Komisja v. Verhuizingen Coppens*.

³⁶ W odniesieniu do kwestii, czy Sąd, tak jak twierdziła Komisja, powinien był w każdym razie stwierdzić częściową nieważność art. 1 spornej decyzji w odniesieniu do pozwanych w postępowaniu odwoławczym ze względu na to, że składające się z nich przedsiębiorstwo uczestniczyło tylko w jednym elemencie składowym jednolitego, złożonego i ciągłego naruszenia, czyli spotkaniach FNAS, Trybunał w wyroku w sprawie C – 411/11 P rozstrzygnął, że częściowe stwierdzenie nieważności aktu prawa Unii jest możliwe jedynie wtedy, gdy elementy, o których stwierdzenie nieważności wniesiono, mogą zostać oddzielone od reszty aktu. Wyrok, pkt 62–65.

³⁷ Wyrok, pkt 66–68.

³⁸ Wyrok, pkt 69–70.

spornej decyzji kwota musi okazać się nieprawidłowa, co uzasadnia stwierdzenie nieważności tego zapisu³⁹.

Biorąc pod uwagę oddalenie również trzeciego z zarzutów, należało oddalić odwołanie Komisji w całości.

IV. Podsumowanie

Rozstrzygając powyższą sprawę Trybunał odniósł się do dwóch istotnych kwestii. Po pierwsze wskazał, iż do przypisania odpowiedzialności za uczestnictwo w kartelu konieczne jest, aby co najmniej jedno przedsiębiorstwo wchodzące w skład grupy ponownie do niego przystąpiło i brało udział w antykonkurencyjnym porozumieniu.

Po drugie, Trybunał kolejny już raz zwrócił uwagę, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, aby przedsiębiorstwu przypisać udział w antykonkurencyjnym porozumieniu należałoby udowodnić, że zamierzało ono przyczynić się swoim zachowaniem do wspólnych celów realizowanych przez ogół uczestników nielegalnego porozumienia oraz że było świadome mających znamiona naruszenia zachowań planowanych lub wprowadzanych w życie przez inne przedsiębiorstwa w dążeniu do tych samych celów lub że mogło to rozsądnie przewidzieć i było gotowe zaakceptować takie ryzyko.

Ilona Szwedziak-Bork

doktorantka w Zakładzie Europejskiego Prawa Gospodarczego Wydziału Zarządzania UW

e-mail: ilona.szwedziak@gmail.com

³⁹ pkt 72–73 wyroku.